

การสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีของความเชื่อมั่นทางการเงินและพฤติกรรมการเสี่ยง
ของผู้ประกอบการ SME ที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน*
FINANCIAL CONFIDENCE, RISK-TAKING BEHAVIOR, AND SUSTAINABLE SUCCESS IN
SME ENTREPRENEURS: A THEORETICAL FRAMEWORK

อิทธิกร ตั้งดวงทิพย์

Ittikorn Tamgdoungthip

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, Bangkokthonburi University, Bangkok, Thailand.

Corresponding author E-mail: ittikortamgdoungthip@gmail.com

Tel: 095-553-4664

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผ่านแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อศึกษามุมมอง ประสบการณ์ และกระบวนการตัดสินใจทางการเงินของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ภายใต้สภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 15 ราย ซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารธุรกิจและสามารถดำเนินกิจการได้อย่างต่อเนื่องท่ามกลางความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจวัตถุประสงค์ของการวิจัยประกอบด้วย 1) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นทางการเงินของผู้ประกอบการ SMEs ในภาวะวิกฤต 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นทางการเงินกับการบริหารจัดการความเสี่ยงเพื่อความอยู่รอดของธุรกิจ และ 3) พัฒนารอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนทางการเงินสำหรับผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นทางการเงินประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลและจิตวิทยาการบริหาร 2) ปัจจัยด้านวินัยและระบบการจัดการทางการเงิน 3) ปัจจัยด้านทุนทางสังคมและเครือข่ายความสัมพันธ์ และ 4) ปัจจัยด้านบริบทเชิงสถาบันและนโยบายภายนอก นอกจากนี้ความเชื่อมั่นทางการเงินมิได้เป็นเพียงสภาวะทางความรู้สึก แต่มีความสัมพันธ์เชิงพลวัตกับพฤติกรรมการบริหารความเสี่ยง โดยทำหน้าที่เป็นกลไกคัดกรองความเสี่ยง สนับสนุนการจัดการความเสี่ยงเชิงรุก และมีอิทธิพลต่อการกำหนดกลยุทธ์การอยู่รอดของธุรกิจจากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้พัฒนารอบแนวคิดเชิงทฤษฎี “กลไกความสำเร็จอย่างยั่งยืน” (Sustainable Success Mechanism) ซึ่งอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบหลักของความเชื่อมั่นทางการเงิน การบริหารความเสี่ยง และผลลัพธ์ด้านความยั่งยืนทางธุรกิจ กรอบแนวคิดดังกล่าวสะท้อนปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรสำคัญและมีคุณค่าในการต่อยอดองค์ความรู้ด้านการบริหารธุรกิจใน

คำสำคัญ: ความเชื่อมั่นทางการเงิน, พฤติกรรมการเสี่ยง, ผู้ประกอบการ SME, ความสำเร็จอย่างยั่งยืน, กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี

Abstract

This research employed a qualitative research approach using in-depth interviews conducted through semi-structured interview protocols to explore the perspectives, experiences,

and financial decision-making processes of small and medium-sized enterprise (SME) entrepreneurs under conditions of economic crisis. The participants consisted of 15 purposively selected entrepreneurs who possessed substantial business management experience and were able to sustain their business operations amid economic uncertainty. The objectives of the study were: 1) to examine the factors influencing financial confidence among SME entrepreneurs during economic crises; 2) to analyze the relationship between financial confidence and risk management practices for business survival; and 3) to develop a theoretical framework aimed at enhancing financial sustainability for new-generation entrepreneurs. The findings revealed four key factors affecting financial confidence: 1) internal and psychological characteristics of entrepreneurs, 2) financial discipline and financial management systems, 3) social capital and networking relationships, and 4) institutional and external policy contexts. Furthermore, financial confidence was found not to be a static perception but a dynamic construct directly interacting with risk management behaviors. It functioned as a risk-filtering mechanism, supported proactive risk management practices, and significantly influenced business survival strategies. Based on qualitative data synthesis, the researcher developed a theoretical framework termed the "Sustainable Success Mechanism," which explains the interrelationships among financial confidence, risk management processes, and sustainable business outcomes. The proposed framework highlights the interaction among critical variables and contributes theoretically to the understanding of business management under crisis conditions. Additionally, it provides practical implications for policy development and entrepreneurial capacity building to promote long-term financial sustainability.

Keywords: Financial Confidence, Risk-taking Behavior, SME Entrepreneurs, Sustainable Success, Theoretical Framework

บทนำ

ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ถือเป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญและเป็นรากฐานของระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีบทบาทหลักในการสร้างงานและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในระดับมหภาค อย่างไรก็ตาม ธรรมชาติของธุรกิจ SME มีลักษณะที่เปราะบาง (Vulnerable) และมีความผันผวนสูง โดยต้องเผชิญกับอัตราความล้มเหลว (Failure Rate) ที่สูงอย่างต่อเนื่องในสภาวะเศรษฐกิจผันผวน การอยู่รอดในระยะยาวของ SME จึงไม่ได้เป็นเรื่องที่แน่นอน แต่เป็นความท้าทายที่ต้องอาศัยการตัดสินใจที่เฉียบขาดภายใต้ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ที่สูงที่สุด (Becker, G. S., 1981) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าแบบจำลองเหล่านี้ล้มเหลวในการทำความเข้าใจ และทำนายความสำเร็จที่ยั่งยืนของ SME ได้อย่างแม่นยำ เนื่องจาก ความไม่สมบูรณ์ของข้อมูล (Information Asymmetry) และการตัดสินใจที่สำคัญถูกขับเคลื่อนโดย อิทธิพลของปัจจัยเชิงอัตวิสัย (Subjective Factors) หรือ จิตวิทยาของผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Psychology) โดยตรง แทนที่จะเป็นเหตุผลเชิงตัวเลขอย่างเดียว (Prabasari, A. A. K., 2024)

งานวิจัยด้านพฤติกรรมศาสตร์ได้ระบุว่าปัจจัยทางจิตวิทยาที่สำคัญที่สุดในการกำหนดพฤติกรรมการอยู่รอดของ SME คือ "ความเชื่อมั่นทางการเงิน" (Financial Confidence) (Fan, S., 2024) เป็นความรู้สึกเชิงอัตวิสัยที่ผู้ประกอบการมีต่อความสามารถของตนเองในการบริหารจัดการทรัพยากรทางการเงินและควบคุมผลลัพธ์ของธุรกิจได้ ความเชื่อมั่นนี้ส่งผลโดยตรงต่อ พฤติกรรมความเสี่ยงทางการเงิน (Financial Risk Behavior) โดยความ

เชื่อมั่นที่สูงอาจกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจที่กล้าหาญและรวดเร็วในภาวะวิกฤต ดังนั้น ความสำเร็จอย่างยั่งยืน (Sustained Success) จึงขึ้นอยู่กับกลไกที่ผู้ประกอบการใช้ในการ สร้างและควบคุม ความเชื่อมั่นนี้ให้เกิดความสมดุลและนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้อง (สุนันท์เพ่งจินดา, 2567)

ช่องว่างทางความรู้ (Knowledge Gap) ปัจจุบัน ยังไม่มีกรอบคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical Framework) ใดที่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่า ผู้ประกอบการ SME ที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนนั้น สร้างและใช้ "ความเชื่อมั่นทางการเงินในลักษณะอย่างไร ในการตัดสินใจรับมือกับความเสี่ยง กลไกและกระบวนการ (Mechanism and Process) ที่ความเชื่อมั่นนี้ส่งผลต่อการอยู่รอดของธุรกิจยังคงเป็น "กล่องดำ" ที่ต้องการการสำรวจ (อินทิต โกศลวิตร, 2564)

เพื่ออุดช่องว่างทางองค์ความรู้ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องใช้ ระเบียบวิธีทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory - GT) ซึ่งเป็นแนวทางเชิงคุณภาพที่เน้นการ สร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีใหม่ (Theory Generation) จากการเจาะลึก ประสบการณ์จริงของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน (ทิบัติ ทัพพกรณ์, 2560) การใช้ GT จะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถสำรวจ ประสบการณ์และความหมาย ของ "ความเชื่อมั่นทางการเงิน" และ วิเคราะห์ กลไกและกระบวนการ ที่ความเชื่อมั่นเปลี่ยนไปสู่พฤติกรรมความเสี่ยงที่นำไปสู่ความยั่งยืน ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตวิทยา (ความเชื่อมั่น) กับผลลัพธ์ทางการเงินในบริษัท SME เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเครื่องมือประเมินเชิงพฤติกรรมให้กับสถาบันการเงินและหน่วยงานภาครัฐ ให้สามารถคาดการณ์ความยั่งยืนของธุรกิจได้แม่นยำยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมั่นทางการเงินของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ
2. เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ
3. เพื่อนำเสนอกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีระหว่างความเชื่อมั่นทางการเงินและพฤติกรรมความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ ต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ของความเชื่อมั่นทางการเงินและพฤติกรรมความเสี่ยงของผู้ประกอบการ SME ที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "การสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ของความเชื่อมั่นทางการเงินและพฤติกรรมความเสี่ยงของผู้ประกอบการ SME ที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน" นี้ ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Methodology) ตามแนวทางของ Strauss และ Corbin (1990; 1998)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ในประเทศไทย ที่จดทะเบียนพาณิชย์ถูกต้องตามกฎหมายและยังดำเนินกิจการอยู่ ซึ่งครอบคลุมทั้งภาคการผลิต ภาคการค้า และภาคบริการ เหตุผลที่เลือกประชากรกลุ่มนี้ เนื่องจาก SME เป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากที่สำคัญที่สุดของประเทศ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นกลุ่มธุรกิจที่มีความเปราะบางทางการเงินสูงและต้องเผชิญกับความเสี่ยงรอบด้าน การศึกษาเจาะจงไปที่ "ตัวผู้ประกอบการ" (Entrepreneurs) ในฐานะบุคคลธรรมดา หรือผู้

มีอำนาจตัดสินใจสูงสุดในนิติบุคคล เพราะในบริบทของ SME การตัดสินใจเรื่องเงินและความเสี่ยงมักรวมศูนย์อยู่ที่ตัวบุคคลเพียงคนเดียว ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อมั่นและพฤติกรรมได้ชัดเจนที่สุด

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ในประเทศไทยที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน จำนวน 15 ท่าน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ที่คุณสมบัติที่กำหนดไว้

เหตุผลที่ผู้วิจัยกำหนดจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ที่ 15 ท่าน เนื่องจากเป็นจำนวนที่ทำให้เกิดภาวะ 'ข้อมูลอิ่มตัว' (Data Saturation) กล่าวคือ ผู้วิจัยเริ่มได้รับข้อมูลที่ซ้ำซ้อนและไม่มีประเด็นใหม่ที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเกิดขึ้นจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางทฤษฎีเชิงคุณภาพที่เน้นความลึกซึ้งของข้อมูลมากกว่าจำนวนเชิงสถิติ เพื่อให้สามารถสังเคราะห์กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีได้อย่างแม่นยำ

3. วิธีดำเนินการวิจัย มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเชิงทฤษฎี ของความเชื่อมั่นทางการเงินและพฤติกรรมความเสี่ยงของผู้ประกอบการ SME ที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน แล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อกำหนดเป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

3.2 กำหนดกรอบแนวคิดและประเด็นการวิจัย

จากการศึกษาวรรณกรรม ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาองค์ประกอบที่สอดคล้องกัน เพื่อที่จะใช้เป็นกรอบในการวิจัยในการศึกษาครั้งนี้และเลือกกลุ่มตัวแปรที่มีความถี่ร้อยละ 50 ขึ้นไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก

3.3 กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ในประเทศไทยที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน จำนวน 15 ท่าน

3.4 ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking): หลังจากถอดบทสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ผู้วิจัยจะนำสรุปประเด็นสำคัญหรือข้อค้นพบส่งกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้ตรวจสอบอีกครั้ง เพื่อยืนยันว่าสิ่งที่ผู้วิจัยตีความนั้นตรงกับเจตนาและความหมายที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการสื่อสารหรือไม่ หากมีความคลาดเคลื่อน ผู้วิจัยจะทำการแก้ไขให้ถูกต้องทันที

3.5 ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์ข้อค้นพบในเชิงประเด็น และจัดทำรายงานวิจัยในรูปแบบของบทความวิจัย ประกอบด้วยบทนำ ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยเน้นการนำเสนอข้อมูลเชิงลึก และเชื่อมโยงกับความเชื่อมั่นทางการเงินและพฤติกรรมความเสี่ยงของผู้ประกอบการ SME ที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้จำแนกเครื่องมือออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ ผู้วิจัยในฐานะเครื่องมือหลัก (Researcher as Key Instrument) และเครื่องมือประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection Instruments) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guide) เครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide) ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) ที่มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนลำดับหรือเพิ่มเติมคำถามได้ตามสถานการณ์หน้างาน (Emergent Design) ผู้นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

(Content Validity) หลังจากนั้นจึงนำไปดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ประกอบการ SME จำนวน 15 ท่าน ตามขอบเขตที่กำหนดไว้

4.2 แบบบันทึกภาคสนาม (Field Note Recording Form) นอกจากบทสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลเชิงบริบทที่ไม่สามารถบันทึกด้วยเสียงได้ (Non-verbal Communication) ซึ่งมีความสำคัญต่อการตีความข้อมูลในภายหลัง

5. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

5.1 การร่างแบบสัมภาษณ์: ยกร่างข้อคำถามโดยอิงจากกรอบแนวคิดทฤษฎีในบทที่ 2 และวัตถุประสงค์การวิจัย

5.2 การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert Review / Content Validity): นำร่างแบบสัมภาษณ์เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความชัดเจนของภาษา และความเหมาะสมของการเรียงลำดับคำถาม

5.3 การทดลองใช้เครื่องมือ (Pilot Study): นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับผู้ประกอบการ SME ที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 3 ราย เพื่อ

5.3.1 ทดสอบความเข้าใจในคำถามของผู้ให้ข้อมูล

5.3.2 ตรวจสอบความสับสนไหลของการสนทนา

5.3.3 ประเมินระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์

5.3.4 ฝึกฝนทักษะการสัมภาษณ์และการจดบันทึกของผู้วิจัย

5.4 การปรับปรุงแก้ไข: นำผลจากการทดลองใช้มาปรับปรุงถ้อยคำ ตัดทอนคำถามที่ซ้ำซ้อน และเพิ่มเติมคำถามเจาะลึกในประเด็นที่ยังไม่ครอบคลุม ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเรื่อง "การสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ของความเชื่อมั่นทางการเงินและพฤติกรรมการเสี่ยงของผู้ประกอบการ SME ที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน" ผู้วิจัยได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบและรอบคอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความลึกซึ้ง (Depth) และความกว้างขวาง (Breadth) เพียงพอต่อการสร้างทฤษฎี โดยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลจะดำเนินการควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ข้อมูล (Concurrent Data Collection and Analysis) ตามหลักการของทฤษฎีฐานราก โดยมีรายละเอียดขั้นตอนดังนี้

6.1 การขออนุมัติจริยธรรมการวิจัย (Ethical Clearance): เนื่องจากการวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลทางธุรกิจที่ละเอียดอ่อน ผู้วิจัยได้นำเสนอโครงการวิจัยต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เพื่อรับรองว่ากระบวนการวิจัยจะไม่ละเมิดสิทธิและก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ให้ข้อมูล

6.2 การประสานงานและเข้าถึงแหล่งข้อมูล (Gaining Access) ผู้วิจัยใช้วิธีการเข้าถึงกลุ่มผู้ประกอบการผ่าน "ผู้เฝ้าประตู" (Gatekeepers) ที่น่าเชื่อถือ เช่น สมาคมการค้า หอการค้าจังหวัด หรือเครือข่ายนักธุรกิจ เพื่อแนะนำและนัดหมายกับผู้ประกอบการเป้าหมาย ซึ่งช่วยสร้างความไว้วางใจเบื้องต้นได้ดีกว่าการติดต่อโดยตรง

6.3 การเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ ผู้วิจัยได้จัดเตรียมแบบสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง เอกสารแนะนำตัว และเอกสารยินยอมเข้าร่วมการวิจัย (Informed Consent Form) ให้พร้อมสมบูรณ์

7. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยระเบียบวิธีทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Methodology) ตามแนวทางของ Strauss และ Corbin (1998) ซึ่งมีลักษณะเด่นคือ "การวิเคราะห์

ข้อมูลควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูล" (Constant Comparative Method) กล่าวคือ ผู้วิจัยจะไม่รอให้เก็บข้อมูลครบทุกรายแล้วจึงเริ่มวิเคราะห์ แต่จะเริ่มวิเคราะห์ทันทีหลังจากการสัมภาษณ์รายแรกเสร็จสิ้น เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปปรับปรุงแนวทางการสัมภาษณ์และคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลรายต่อไป (Theoretical Sampling) จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ของความเชื่อมั่นทางการเงินและพฤติกรรมการเสี่ยงของผู้ประกอบการ SME ที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีหัวข้อสำคัญที่นำเสนอประกอบด้วยสรุปผลการวิจัย การสังเคราะห์ ผลการวิจัย การนำเสนอประเด็นสำคัญ การสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ของความเชื่อมั่นทางการเงินและพฤติกรรมการเสี่ยงของผู้ประกอบการ SME ที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นทางการเงินของผู้ประกอบการ SME ในสภาวะวิกฤต ดังนี้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการ SME ที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนจำนวน 15 ท่าน สามารถสรุปปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นทางการเงินในสภาวะวิกฤตได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลและจิตวิทยาการบริหาร (Internal & Psychological Factors)

- การมีสติและการควบคุมอารมณ์: ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จระบุว่า "สติ" เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สร้างความเชื่อมั่น ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ท่ามกลางความผันผวนช่วยให้การประเมินสถานการณ์ทางการเงินเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล ไม่ตัดสินใจบนพื้นฐานของความตระหนก (Panic Decision Making)

- ประสบการณ์และการเรียนรู้เชิงประจักษ์: ความเชื่อมั่นส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ที่เคยผ่านวิกฤตในอดีต ทำให้ผู้ประกอบการมี "บทเรียน" ในการคาดการณ์แนวโน้มและเตรียมความพร้อมล่วงหน้า

2. ปัจจัยด้านวินัยและระบบการจัดการทางการเงิน (Financial Discipline Factors)

- การแยกสัดส่วนการเงินที่ชัดเจน: ปัจจัยวิกฤตที่สร้างความเชื่อมั่นคือการมีระบบบัญชีที่โปร่งใส โดยเฉพาะการแยกกระแสเงินสดออกจากเงินหมุนเวียนของธุรกิจอย่างเด็ดขาด ซึ่งช่วยให้เห็นสถานะสภาพคล่องที่แท้จริง

- การรักษาสภาพคล่องและฐานข้อมูล: การเข้าถึงข้อมูลกระแสเงินสดที่เป็นปัจจุบัน (Real-time Data) ช่วยลดความกังวลและเพิ่มความเชื่อมั่นในการตัดสินใจลงทุนหรือการปรับลดค่าใช้จ่าย

3. ปัจจัยด้านทุนทางสังคมและความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย (Social Capital & Networking Factors)

- ความน่าเชื่อถือและเครดิตทางธุรกิจ: การรักษาความสัมพันธ์กับคู่ค้า (Suppliers) และสถาบันการเงินในช่วงก่อนวิกฤต กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ประกอบการเมื่อเข้าสู่สภาวะวิกฤต เนื่องจากมั่นใจว่าจะยังคงได้รับการสนับสนุนทางการเงินหรือการยืดระยะเวลาชำระหนี้

- เครือข่ายพันธมิตร: การมีกัลยาณมิตรทางธุรกิจที่คอยแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและช่วยเหลือกัน ช่วยลดความรู้สึกโดดเดี่ยวและเพิ่มพลังทางใจในการเผชิญหน้ากับปัญหา

4. ปัจจัยด้านบริบทเชิงสถาบันและนโยบายภายนอก (Institutional Factors)

- การสนับสนุนจากภาครัฐและธนาคาร: มาตรการช่วยเหลือที่ตรงจุดและเข้าถึงง่ายมีผลต่อระดับความเชื่อมั่น อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการกลุ่มที่ประสบความสำเร็จมักให้ความสำคัญกับการ "พึ่งพาตนเอง" และใช้มาตรการภายนอกเป็นเพียงเครื่องมือเสริมเท่านั้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical Framework) ในการสร้างความเชื่อมั่นทางการเงินสำหรับผู้ประกอบการรุ่นใหม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกของผู้ประกอบการทั้ง 15 ท่าน พบว่าความเชื่อมั่นทางการเงิน (Financial Confidence) ไม่ได้เป็นเพียงความรู้สึกคงที่ แต่มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมการบริหารความเสี่ยง (Risk Management) โดยมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้:

1. ความเชื่อมั่นในฐานะตัวคัดกรองความเสี่ยง (Confidence as a Risk Filter)

- การแยกความแตกต่างระหว่างความกล้าเสี่ยงและความบ้าบิ่น: ผู้ประกอบการที่มีความเชื่อมั่นทางการเงินสูงจะไม่มีพฤติกรรม "บ้าบิ่น" (Reckless) แต่จะใช้ความเชื่อมั่นที่ตั้งอยู่บนฐานข้อมูลในการ "กล้าเสี่ยง" (Calculated Risk) โดยความเชื่อมั่นจะช่วยให้พวกเขาสามารถจำแนกได้ว่าโอกาสใดคุ้มค่าที่จะลงทุน และโอกาสใดควรปฏิเสธ

- การลดความตระหนกในช่วงวิกฤต: เมื่อเผชิญกับสภาวะวิกฤต ความเชื่อมั่นที่สะสมมาจะทำให้หน้าที่เป็นเกราะป้องกันทางจิตวิทยา ช่วยให้ผู้ประกอบการไม่ตัดสินใจแก้ปัญหาแบบเฉพาะหน้าจนละเลยแผนการจัดการความเสี่ยงในระยะยาว

2. กลไกการจัดการความเสี่ยงเชิงรุก (Proactive Risk Management Mechanisms)

- การสร้างสภาพคล่องเป็นฐานของความเชื่อมั่น: ความสัมพันธ์ที่ชัดเจนคือ "สภาพคล่องยิ่งสูง ความเชื่อมั่นยิ่งมั่นคง" ผู้ประกอบการจะบริหารความเสี่ยงโดยการสำรองกระแสเงินสดและรักษาระดับหนี้สินให้อยู่ในเกณฑ์ที่ควบคุมได้ เพื่อสร้างพื้นที่ในการตัดสินใจ (Room for Decision) ได้อย่างอิสระ

- การกระจายความเสี่ยงผ่านเครือข่ายพันธมิตร: ความเชื่อมั่นทางการเงินส่งผลให้ผู้ประกอบการกล้าที่จะเปิดเผยสถานะและเจรจากับคู่ค้าอย่างตรงไปตรงมาในช่วงวิกฤต พฤติกรรมการบริหารความเสี่ยงจึงไม่ใช่การแก้ปัญหาล่าช้า แต่เป็นการใช้ความน่าเชื่อถือ (Credibility) ในการบริหารจัดการเครือข่ายอุปทานเพื่อความอยู่รอดร่วมกัน

3. อิทธิพลของความเชื่อมั่นต่อกลยุทธ์การอยู่รอด (Impact on Survival Strategies)

- ความยืดหยุ่นและการปรับตัว: ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ความเชื่อมั่นส่งผลต่อความเร็วในการปรับตัว (Agility) ผู้ที่มีความเชื่อมั่นจะกล้าปรับเปลี่ยนโมเดลธุรกิจหรือลดต้นทุนในส่วนที่ไม่จำเป็นได้อย่างทันท่วงที เพราะมั่นใจในกรอบแนวคิดการบริหารจัดการของตนเอง

- การรักษามาตรฐานท่ามกลางวิกฤต: แม้ในช่วงที่ต้องประหยัดค่าใช้จ่าย แต่ความเชื่อมั่นจะช่วยให้ผู้ประกอบการยังคงยืนหยัดในการบริหารความเสี่ยงด้านคุณภาพสินค้าและบริการ โดยมองว่าเป็นปัจจัยหลักที่จะทำให้ธุรกิจกลับมาเติบโตได้อย่างยั่งยืนหลังวิกฤตผ่านพ้นไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical Framework) ของความสำเร็จอย่างยั่งยืนสำหรับผู้ประกอบการ SME

จากการสังเคราะห์ ข้อมูลเชิงคุณภาพและปรากฏการณ์ที่ ค้นพบจากผู้ประกอบการทั้ง 15 ท่าน ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่อธิบายถึงฟันเฟืองแห่งความสำเร็จอย่างยั่งยืน (Sustainable Success Mechanism) โดยมีรายละเอียดดังนี้:

1. องค์ประกอบหลักของกรอบแนวคิด (Core Components of the Framework)

- ฐานราก: จิตวิทยาและความนิ่ง (Psychological Foundation): ความสำเร็จเริ่มต้นจากสภาวะจิตใจของผู้นำที่มีความเชื่อมั่นบนพื้นฐานของความจริง (Grounded Confidence) ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการควบคุมพฤติกรรมอื่นๆ ทั้งหมด

- กลไกการขับเคลื่อน: วินัยทางการเงินเชิงรุก (Active Financial Discipline): ไม่ใช่เพียงการทำบัญชี แต่เป็นพฤติกรรมการแยกกระแสเงินสดและการตรวจสอบสภาพคล่องอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้าง "พื้นที่แห่งความเชื่อมั่น" ในการตัดสินใจ

- ตัวเร่งปฏิริยา: ทูทางสังคมและความเชื่อถือ (Social Capital & Trustworthiness): การเปลี่ยนความน่าเชื่อถือส่วนบุคคลให้เป็นแต้มต่อทางธุรกิจผ่านเครือข่ายพันธมิตร ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญที่สุดในการเกื้อหนุนให้ธุรกิจอยู่รอดในระยะยาว

2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Interaction of Variables)

- กรอบแนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า ความเชื่อมั่นทางการเงิน จะส่งผลกระทบต่อ พฤติกรรมการบริหาร ความเสี่ยงที่เหมาะสม (Calculated Risk-Taking) และเมื่อพฤติกรรมนี้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องภายใต้วินัยที่เคร่งครัด จะส่งผลให้เกิด ความสำเร็จอย่างยั่งยืน (Sustainable Success) โดยมี บริบทเชิงสถาบันและทูทางสังคม เป็นตัวแปรสนับสนุนที่ช่วยลดแรงเสียดทานในช่วงวิกฤต

3. คุณค่าของกรอบแนวคิดในเชิงทฤษฎี (Theoretical Contribution)

- กรอบแนวคิดที่ค้นพบนี้ก้าวข้ามทฤษฎีการเงินดั้งเดิมที่เน้นเพียงตัวเลข แต่ได้บูรณาการแนวคิดด้าน จิตวิทยาการบริหาร (Management Psychology) และ สังคมวิทยาธุรกิจ (Business Sociology) เข้าด้วยกัน เพื่ออธิบายว่า SME ในประเทศไทยสามารถอยู่รอดได้ด้วยการใช้ "ความเชื่อมั่นที่ถูกต้องทาง" ควบคู่ไปกับ "เครือข่ายความสัมพันธ์"

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีของความเชื่อมั่นทางการเงินและพฤติกรรมการเสี่ยงของผู้ประกอบการ SME ที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยสามารถนำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. ประเด็นด้านความเชื่อมั่นทางการเงินและสติในการบริหาร ผลการวิจัยที่พบว่า "สติ" และ "การควบคุมอารมณ์" เป็นปัจจัยพื้นฐานของความเชื่อมั่นนั้น สอดคล้องกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม (Behavioral Finance, 2024) ของ Kahneman & Tversky ที่ปรากฏในบทที่ 2 ซึ่งอธิบายถึงอิทธิพลของอคติทางจิตวิทยาต่อการตัดสินใจ อย่างไรก็ตาม ผลงานวิจัยฉบับนี้ได้ขยายความจากทฤษฎีเดิม โดยพบว่าในบริบทของ SME ไทย ความเชื่อมั่นไม่ได้เกิดจากสถานะจิตใจเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจาก "การจัดการความรู้เชิงประจักษ์" ผ่านการมีวินัยในการทำบัญชีที่แยกชัดเจนระหว่างเรื่องส่วนตัวและธุรกิจ ซึ่งจุดนี้เป็นการสนับสนุนแนวคิดเรื่อง การพึ่งพาตนเอง (Self-Reliance) ที่เป็นหัวใจของความอยู่รอดในสภาวะวิกฤต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Behavioral Finance ที่ว่า จิตวิทยา ความเชื่อมั่น และพฤติกรรมจริงของผู้ประกอบการมีบทบาทสำคัญต่อผลลัพธ์ทางการเงิน ไม่ใช่แค่สภาพแวดล้อมพื้นฐานอย่างเดียว (Behavioral Finance, 2024)

2. ประเด็นด้านการบริหารความเสี่ยงแบบคำนวณ (Calculated Risk) ในส่วนของพฤติกรรมการเสี่ยง ผลการวิจัยพบว่าผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จมักเลือกเสี่ยงในระดับที่ "คำนวณแล้ว" ประเด็นนี้ สอดคล้องกับวรรณกรรมด้านการจัดการความเสี่ยง (Risk Management) ในบทที่ 2 ที่เน้นย้ำเรื่องการประเมินโอกาสและความน่าจะเป็น แต่สิ่งที่งานวิจัยชิ้นนี้ค้นพบเป็นพิเศษคือ ผู้ประกอบการใช้ "เครดิตทางสังคม" เป็นเครื่องมือช่วยลดความเสี่ยง ซึ่งเป็นการนำแนวคิดเรื่อง ทูทางสังคม (Social Capital) มาประยุกต์ใช้ในการบริหารการเงินอย่างเป็นรูปธรรมมากกว่าทฤษฎีการเงินกระแสหลักที่เน้นเพียงตัวเลขเชิงปริมาณ ซึ่งสอดคล้องกับ Masdupi, E. et al. พบว่าทูทางสังคมเกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญทั้งกับการรับความเสี่ยงและผลการดำเนินงานของ SME และการศึกษาของ Ding, K. et al. ชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมการรับความเสี่ยงของผู้ประกอบการสามารถ moderate ความสัมพันธ์ระหว่างทูทางสังคม และผลลัพธ์ทางธุรกิจได้ (Masdupi, E. et al., 2024); (Ding, K. et al., 2023)

3. ประเด็นด้านทูทางสังคมและความเชื่อถือ (Trustworthiness) ผลการวิจัยที่พบว่าการรักษาความสัตย์สุจริตกับคู่ค้าเป็นแต้มต่อสำคัญในช่วงวิกฤตนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Fukuyama เรื่องความเชื่อถือ (Trust) ในฐานะต้นทุนทางเศรษฐกิจที่ระบุไว้ในบทที่ 2 ผู้วิจัยขออภิปรายว่า สำหรับ SME ไทย "ความเชื่อมั่นทางการเงิน"

ไม่ได้ถูกจำกัดอยู่แค่ในงบการเงินของบริษัทเท่านั้น แต่ถูกขยายขอบเขตไปถึง "ความเชื่อถือส่วนบุคคล" ของเจ้าของกิจการ ซึ่งกลายเป็นหลักประกันที่มองไม่เห็น (Intangible Collateral) ที่สำคัญที่สุดในการเข้าถึงทรัพยากรในช่วงที่สถาบันการเงินมีความเข้มงวดซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรพรรณ เหมะพันธุ์ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องทุนทางสังคมและความเป็นสถาบัน: กุญแจแห่งความอยู่รอดของวิสาหกิจไทย ผลการวิจัยพบว่า (พรพรรณ เหมะพันธุ์, 2562) เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความอยู่รอดของวิสาหกิจชุมชนไทย นอกจากนี้ ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นว่า กระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นสถาบันซึ่งอธิบายการได้รับความชอบธรรมและการอยู่รอดของวิสาหกิจชุมชนเหล่านั้น เกิดขึ้นจากกระบวนการลอกเลียนแบบจากธรรมเนียมปฏิบัติ อันเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากแรงกดดันทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรทัดฐานกลุ่ม ซึ่งมีการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่สำคัญ

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมควรให้ความสำคัญกับการสร้างความเชื่อมั่นทางการเงินบนฐานข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นระบบ ผ่านการจัดทำบัญชีบริหารที่แยกทรัพย์สินส่วนบุคคลออกจากธุรกิจอย่างชัดเจน ควบคู่กับการพัฒนาทักษะการบริหารความเสี่ยงเชิงจิตวิทยาเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจภายใต้ภาวะความไม่แน่นอนอย่างรอบคอบ รวมถึงการเสริมสร้างทุนทางสังคมผ่านการรักษาความสัมพันธ์กับเครือข่ายทางธุรกิจ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการเข้าถึงทรัพยากรในช่วงวิกฤต ในขณะเดียวกัน สถาบันการเงินและหน่วยงานภาครัฐควรพิจารณาปรับแนวทางการสนับสนุนผู้ประกอบการ โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยเชิงคุณภาพ เช่น วินัยทางการเงินและความน่าเชื่อถือทางสังคม ควบคู่กับข้อมูลทางการเงิน และส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการผ่านการอบรมที่มุ่งเน้นด้านจิตวิทยาการบริหารการเงินและนวัตกรรมจัดการหนี้ สำหรับการวิจัยในอนาคต ควรมีการนำกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากการศึกษานี้ไปทดสอบด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณกับกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ รวมถึงการศึกษาเปรียบเทียบข้ามอุตสาหกรรม และการศึกษาบทบาทของเทคโนโลยีทางการเงินดิจิทัลที่อาจส่งผลกระทบต่อระดับความเชื่อมั่นทางการเงินและพฤติกรรมกรรมการบริหารความเสี่ยงของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในบริบทที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- ทิบัติ ทัทภรณ์. (2560). การสร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในยุคไทยแลนด์ 4.0. *RMUTT Global Business and Economics Review*, 12(2), 107-122.
- อินทิต โกศลวิตร. (2564). การพยากรณ์ความล้มเหลวทางการเงินของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 10(2), 41-56.
- พรพรรณ เหมะพันธุ์. (2562). ทุนทางสังคมและความเป็นสถาบัน: กุญแจแห่งความอยู่รอดของวิสาหกิจชุมชนไทย. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์*, 1(6), 112-133.
- สุนันท์เพ่งจินดา. (2567). การบัญชีบริหารและการบริหารความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพองค์กรของการค้าสมัยใหม่ในยุคดิจิทัลกรณีศึกษา: วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในกรุงเทพมหานคร (ธุรกิจ SMEs). *วารสารรัชภาคต์*, 18(58): 132-149.
- Becker, G. S. (1981). *A Treatise on the family* Cambridge. Cambridge: Harvard University Press.
- Behavioral Finance. (2024). "Behavioral Finance: Investor Psychology and Market Outcomes," . *International Journal of Finance*, CARI Journals Limited, 9(4), 21-34.

- Ding, K. et al. (2023). Digital addiction intervention for children and adolescents: a scoping review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(6), 1-21. <https://doi.org/10.3390/ijerph20064777>
- Fan, S. (2024). An exploratory study on the impact of ESG on business performance-focusing on listed companies in Korea and Taiwan. *PloS one*, 19(11), <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0310447>
- Masdupi, E. et al. (2024). Financial literacy and sustainability in SMEs: Do financial risk attitude, access to finance, and organizational risk-taking tolerance mediate? *Asian Economic and Financial Review*, *Asian Economic and Social Society*, 14(1), 43-58.
- Prabasari, A. A. K. (2024). Exploring the indicators of micro, small, and medium enterprises toward sustainable business practices implementation in Indonesian context. *EKOMA: Jurnal Ekonomi, Manajemen, Akuntansi*, 3(6), 2273-2293.